

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto

Lausunto maakuntakaavan 3. vaiheen ehdotuksesta

Kiitämme lausunnonle annetuusta lisääjasta. Kaavaehdotus on monin osin täsmentynyt ja kehittynyt syksyllä esillä olleesta luonnosvaiheesta, ja myös Luonnonsuojelupiirin esittämiä huomioita on osittain noteerattu. Tietyt ratkaisut ja linjaukset ovat kuitenkin esimerkiksi Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) kanssa enemmän tai vähemmän selvässä ristiriidassa. Seuraavassa esitämme joitakin yksittäisiä huomioita ja ehdotuksia tässä kaavaesityksessä käsitellyistä asioista. Asiakohtien numerointi noudattaa maakuntakaavaselostuksen jäsenystä

3.2.1 Tuulivoima

Pohjois-Karjalan maakuntakaavan tavoitteena on osoittaa edellytyksiltään parhaat maakunnallisesti merkittävät tuulivoima-alueet, joille on mahdollista sijoittaa useita tuulivoimaloita. Maakuntakaavan vahvistumisen jälkeen on tuulivoimapuistoja mahdollista sijoittaa vain maakuntakaavassa osoitetuille alueille.

Tässä maakuntakaavaehdotuksessa on osoitettu tuulivoima-alueita sellaisille kohteille, joille ne eivät sovellu. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet edellyttävät, että maakuntakaavoituksessa on osoitettava tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvat alueet. Alueiden suunnittelussa on otettava huomioon myös kulttuuriympäristöjä, maisemaa ja luontoa koskevat tavoitteet. Tätä painotetaan erityisesti Vuoksen vesistöalueella, jolle on määrätty omat yleistavoitteet.

Tässä ehdotuksessa on esitetty tuulivoima-alueeksi Ilomantsin Sonkaja (kaavamerkintä tv-1 Sonkaja). Kyseinen tuulivoima-alue sijoittuu maakunnallisesti arvokkaalle maisema- ja perinnemaisema-alueelle. Kohteen vaikutuspiirissä sijaitsee myös valtakunnallisesti arvokas perinnemaisema, Ontronvaaran niityt (kohde 6).

Sonkajan tuulivoima-alueen vaikutuksia on tarkasteltu myös Natura-arvioinnin yhteydessä. Natura-arviossa todetaan, että ”*valtakunnallisesti merkittävien maisema- ja luontoarvojen perusteella Sonkajaa ei tule luokitella tuulivoimarakentamiseen soveltuvaksi kohteeksi*”.

Edelleen Natura-arvion yhteenvedonä todetaan, että ”*kaavamerkintöjen mahdollisista vaikutuksista Natura-alueen suojeluperusteena oleviin luontoarvoihin voidaan todeta, että tuulivoimarakentaminen muodostaa huomattavan riskin Natura-alueella pesiville lintudirektiivin liitteen I lajeille*”.

Sonkajan tuulivoima-alue tulee poistaa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden vastaisena, Natura-alueen suojeluperusteena olevien luontoarvojen uhkatekijänä ja tämän kaavaehdotuksen tavoitteiden vastaisena, kun halutaan osoittaa parhaat edellytykset täyttävät tuulivoima-alueet.

Tässä ehdotuksessa on esitetty tuulivoima-alueeksi Juuan Panjavaara (kaavamerkintä tv Panjavaara). Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja tämän ehdotuksen tavoitteet eivät täyty tämän kohteen osalta. Panjavaara ei täytä ”parhaita edellytyksiä” tuulivoima-alueeksi. Esitetty

tuulivoima-alue rajautuu useisiin Juuan vanhat metsät –Natura-alueeseen kuuluviin suojelukohteisiin. Alue sisältää lukuisia pieniä luonnontilaisia vesistöjä ja soita. Alue on Juuan viimeisiä erämaisia alueita. Alueella tavattuja lintulajeja ovat muun muassa, *huuhkaja, sääksi, metsähanhi, kuikka, kaakkuri ja selkälokki*. Kohteen Natura-arviossa todetaankin, että kohteella ja sen välittömässä vaikutuspiirissä on selkeästi huomioitavia linnustoarvoja.

Maakuntakaava ja yleiskaava ohjaavat yksityiskohtaisempien kaavojen laatimista ja ne voivat ohjata myös suoraan rakentamista. Tässä maakuntakaavaehdotuksessa esitetty Panjavaaran tuulivoima-alue on maankäytön ohjauksen näkökulmasta ristiriidassa alueen maankäytön suunnitelmiin. Alueella on vireillä rantakaava (Ruokosten ranta-asemakaava), jossa suunnitellaan alueelle runsasta loma-asuntorakentamista.

Panjavaaran tuulivoima-alue tulee poistaa kaavaehdotuksesta alueen luonnonarvojen ja erämaisen luonteen vuoksi.

3.2.4 Monitoimikeskus

Kiteen AIMO-monitoimikeskukseen on suunnitelmien mukaan keskittymässä erityisesti moottoriurheiluharrastustoimintoja. Sijainniltaan alue ilmeisesti varsin hyvin sopiikin häiritsevää melua aiheuttavien toimintojen keskittymiseen, ja toivottavasti poistaa paineita rakentaa ja ylläpitää vastaavanlaisia moottoriratoja muualla maakunnassa. Alueen kehittämisessä on kuitenkin vakavasti tarkasteltava sen sijaintia Toisen Salpausselän distaalilaidalla, siis itse asiassa osana laajaa II-luokan pohjavesimuodostumaa.

3.4. Kulttuuriympäristöt

Kaavaan on merkitty uusia rakennussuojelukohteita, ja rakennussuojelun kannalta arvokkaat kohteet on esitelty Liitteessä 3. Liitteessä on kuvattu myös viime aikoina kiistelty Joensuun Vanhan Jokelan kiinteistö. Toivomme, että se saa sr-merkinnän myös maakuntakaavassa maakunnallisesti/valtakunnallisesti arvokkaana rakennussuojelukohteena. Tuoreimpana perusteena sen ottaminen Europa Nostra –järjestön Euroopan uhanalaisen kulttuuriperinnön listalle.

3.4.2. Arvokkaat maisema-alueet

Kummastelemme Ilomantsin kohdalle rajattua ma/mm –aluetta, joka käsittää ainoastaan kaukomaisemavyöhykkeen Pogostan näkymäpaikoilta avautuvassa Ilomantsinjärven avarassa maisemassa. Itse järvi, ja etenkin sen takaiset alavat suoalueet ovat olennainen osa tätä maisemaa, ja kyseinen rajaus tulisi laajentaa kattamaan järvi- ja suomaiseman kokonaisuudessaan, siten, että tämä maisemarajaus ylittäisi luterilaisen kirkon ympäristön arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön ma/kv-aluerajaukseen saakka etelän suunnalta.

3.4.3 Perinnemaisemat

Kaavaselostuksen mukaan ELY-keskuksen kokoamat ja dokumentoimat maakunnan arvokkaat perinnemaisemat esitetään vain informatiivisesti liiteaineistona maakuntakaavassa. Kyseessä on erittäin tärkeä aineisto, joka mielestämme on ehdottoman tärkeä sisällyttää maakuntakaavaan varsinaisena sisältöaineistona. Perinneympäristöjen huolestuttava taantuminen on

tällä hetkellä yksi kriittisimmin suomalaisen luonnon monimuotoisuutta heikentävä kehityskulku, ja siten muun muassa kansainvälisten biodiversiteetin suojeluun tähtäävien sopimusten mukaan erityisiä toimia vaativa kysymys. Erittäin merkittävällä ja arvokkaalla työpanoksella koottu arvokkaiden perinneympäristöjen kohdetieto on välttämättömän tärkeää sisällyttää maakuntakaavaan, kun tällainen tieto nyt on olemassa.

3.5.1 ja 3.5.2 Matkailun ja virkistyksen vetovoima-alueet; matkailualueet ja –kohteet

Kummastelemme linjausta, jolla Kolin laajalla matkailualueella ainostaan Koli Culturin alue on nimeltä mainiten nostettu erityismerkinnällä kohteeksi, jossa maisema-arvot on erityisesti huomioitava. Kolin matkailualue on rajattu RM-merkinnällä jo maakuntakaavan I-vaiheessa, mutta tämä ei sisältäne erityisiä maisema-arvojen huomioimismääräyksiä. Tosiasiassa Kolin alueen rakentaminen on kehittynyt suorastaan hallitsemattomaksi, ja vakavia ja korjaamattomia maisemavaurioita on syntynyt ja syntyy edelleen eri puolella kansallismaisema-alueita. Esitämme, että maisema-arvojen suojelua korostava uusi ja koko Kolin klassisen maisemanäkymän kattava RM-merkintä asetetaan korvaamaan I-vaiheen maakuntakaavan vanhentuneet RM- ja vastaavat rajaukset. Koli Culturin kohdemerkintä on syytä poistaa, koska varsin ilmeisesti se kohdistuu perustuslain ja mrl:n tasavertaisuusperiaatteiden vastaisesti yhden maanomistajan hankkeeseen.

3.5.3 Reitistöt

Toistamme kaavaluonnokseen aiemmin esittämämme kritiikin koskien kaavaesityksessä kuvattua moottorikelkkareitistön tavoiteverkkoa. Kaavaesityksessä erittäin huolestuttavasti käytetään termiä moottorikelkkailureitti mikä suoraan viittaa maastoliikennelain määrittelemään viralliseen kelkkaväylästäön. Moottorikelkkailureitti on tieliikennelain 2 §:ssä määritetty tie, joka on tarkoitettu moottorikelkkaliikenteeseen. Moottorikelkkailureitti perustetaan lainvoimaisen reittisuunnitelman perusteella joko reittitoimituksessa tai maanomistajan ja reitin pitäjän välisellä kirjallisella sopimuksella.

Kaavaselostuksessa viitataan raporttiin: YMra 3/2009 Moottorikelkkaväylien tavoiteverkko - Valtakunnalliset suuntaviivat verkon suunnittelun tueksi. Jani Päivänen, Paula Leppänen, Lauri Virrankoski, Risto Jounila, 2009, josta on syytä nostaa esiin seuraavat lainaukset:

Valtakunnalliselta runkoverkostolta edellytetään jo taloudellisten panostusten vuoksi mahdollisimman suurta käyttövarmuutta, mikä merkitsee väylän ylläpidolle tiettyjä palvelutasovaatimuksia. Verkoston suunnittelussa ja toteuttamisessa pyritään pysyviin ratkaisuihin. Tämän vuoksi yksityisille maille perustettavat valtakunnalliset moottorikelkkaväylät olisi hyvä perustaa virallisella reittitoimituksella. (...)

Ympäristövaikutukset huomioidaan reittitoimituksessa, jos sellainen tehdään, tai kaavan yhteydessä, jos väylä merkitään kaavaan. Maastoliikennelain (16 §) mukaan reittiä ei saa perustaa, jos sen käyttämisestä aiheutuisi luonnolle tai muulle ympäristölle, luontaiselinkeinoille, maa- ja metsätaloudelle, yleiselle virkistyskäytölle tai muulle yleiselle tai yksityiselle edulle huomattavaa haittaa. (...)

Valtakunnallisen moottorikelkkaväylän on ylitettävä rautatiet eritasossa. Maanteiden osalta risteämisen on oltava eritasossa, jos liikennemäärät tiellä ovat riittävän

suuret. Pääsääntöisesti moottorikelkkaväylän risteämistä tasossa teiden kanssa on vältettävä. (...)

Suurin osa valtakunnalliseen verkostoon liitettävistä väylistä on jo jossakin muodossa valmiina ja moottorikelkkojen käytössä reiteinä tai urina. Näillä reiteillä on oletettavasti paljon korjattavaa ennen kuin ne saavuttavat matkailupalveluilta nykyään odotetun vaatimustason. Reiteillä on tasoylityksiä mm. maanteiden ja rautateiden kanssa, jotka olisi ratkaistava turvallisemmalla tavalla. (...)

Valtakunnallisia moottorikelkkaväyliä ei pääsääntöisesti voida sijoittaa jäälle, sillä väylien kunnossapitoa ja turvallisuutta on erittäin hankala taata kelkkailukauden aikana.

Maankäyttö- ja rakennuslain 32.2 §:n mukaan viranomaisen on otettava maakuntakaava huomioon alueiden käyttöä koskevien toimenpiteiden suunnittelussa ja toteuttamispäätöksissä sekä pyrittävä edistämään kaavan toteutumista. Maakuntakaavan ottaminen huomioon ja toteutuksen edistäminen koskee kaikkia sellaisia valtion ja kuntien viranomaisia, jotka ovat tekemisissä alueiden käytön suunnittelun ja toteuttamisen kanssa. *Tästä seuraa, että moottorikelkkareitistön sisällyttäminen maakuntakaavaan synnyttää kunnille veloitteen ryhtyä sitä osa osalta virallisesti toteuttamaan.* Viittaamme mainittuun raporttiin, jossa arvioidaan virallisen reitin normaaleiksi perustamiskustannuksiksi 4 900 – 7500 euroa/km normaalin uran osalta (Pohjois-Savo, Lappi), minkä lisäksi muun muassa jokainen eritasoliittymä (joita arvion mukaan tarvittaisiin vähintään kolmekymmentä (vrt edellinen lausuntomme) maksaisi vähintään neljännesmiljoonan. Näillä arvioilla maakuntakaavaan tavoiteltu runsaan 1500 km mittainen runkoreitistö tulisi maksamaan veronmaksajille karkeasi arvioiden 15-20 miljoonaa euroa.

Esitämme moottorikelkkailureitistön poistamista kokonaan maakuntakaavasta. Ennen kaavaan sisällyttämistä on laadittava realistinen suunnitelma hankkeen kokonaisrahoituksesta. Lisäksi sen ympäristövaikutukset (melu, häiriö, päästöt jne) on arvioitava objektiivisesti (SOVA- ja YVA-arviointi). Vakavana huomiona on mainittava lisäksi, että valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista (VAT) ei saa mitään johtoa eikä perustetta moottorikelkkailureitistön kaltaisen valtakunnallisen liikennejärjestelmän edistämiseksi.

3.6.4 Luonnonsuojelualueet

Tässä kaavaehdotuksessa on päivitetty maakunnallisia suojelukohteita (s), joiden suojeluarvot on tarkistettu osin myös maastokäynnein. Kohdemerkinnöillä on osoitettu muun muassa lintuluotoja. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ohjaavat maakuntakaavoitusta erityisesti Vuoksen vesistöalueella niin, että maankäyttöä ohjataan siten, että järviluonnon arvot säilyvät.

Lintuluotojen osalta suojelukohteet tulee huomioida esitettyä kattavammin. Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri toteutti 2008-2012 järvilinnut-hankkeen, jossa kartoitettiin Pielisen, Höytiäisen, Oriveden ja Puruveden tärkeimmät lintuluodot. Osa kohteista on jopa valtakunnallisesti merkittäviä. Nämä kohteet tulee ottaa mukaan maakuntakaavoitukseen järviluonnon kestävän kehityksen edistämiseksi.

Luonnonsuojelupiiri kartoittaa tänä vuonna linnustokohteita myös Juojärvellä, Viinijärvellä ja Koitereella. Esitämme, että maakuntakaavoituksen seuraavassa vaiheessa huomioidaan maakuntamme selkävesien tärkeimmät lintuluodot kattavasti.

Jopa valtakunnallisesti merkittävät lintujen pesimäalueet Enon Viskopin-Koidansaari ja Luhtapohjanjoen kosteikko tulee huomioida suojelukohteina myös maakuntakaavassa. Kontiolahden Pitkärannan luonnonsuojelualueen välittömässä läheisyydessä sijaitseva Ruotinsaari (Pielisjoki) on myös merkittävä lintujen pesimäalue. Ruotinsaaren itäosissa pesii muun muassa satoja pikkulokkeja. Ruotinsaaren itäosat tulee liittää osaksi Pitkärannan suojelualueetta ja kohde on syytä huomioida myös maakuntakaavassa.

4.1 Maakuntakaavan kokonaisvaikutukset

Taulukossa 15 on hieman harhaanjohtavasti kuvattu yhtenä kokonaisuutena Matkailu ja reitistöt. Tätä on tarpeen avata moottorikelkkailureitistön osalta erikseen, sillä muiden reitistöjen lihasvoimaan perustuvat liikuntamuodot toki ovat yleisesti vaikutuksiltaan myönteisiä, ja ympäristöhaitoiltaan vähäisiä. Moottorikelkkailulla on katsottava olevan negatiivisia vaikutuksia oikeastaan jokaisen arvioiden laatutekijän kohdalla (liikenne, yhdyskunta- ja energiatalous, luonto, maisema, ihmisten elinolot ja –ympäristö).

Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri ry

Sanna Saarnio puheenjohtaja

Pekka Ylhäinen sihteeri